

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37.011:373+37.032

А. А. Бєсєдіна

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ШКІЛ СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

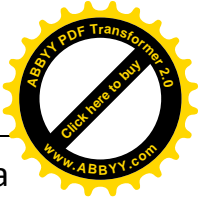
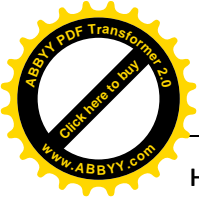
У статті розглянуто особливості функціонування національних шкіл сприяння здоров'ю країн Східної Європи: Польщі, Чехії та Російської Федерації. Стисло охарактеризовано діяльність проекту шкіл сприяння здоров'ю у цих країнах. Висвітлено основні напрями розвитку шкіл сприяння здоров'ю.

Ключові слова: Національна мережа шкіл сприяння здоров'ю, Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю, «Школи здоров'я у Європі», школи сприяння здоров'ю.

Постановка проблеми. Шкільна освіта – один із найбільш визначальних і найтриваліших етапів життя кожної людини, є вирішальним як для індивідуального успіху, так і для довгострокового розвитку всієї країни. Школи сприяння здоров'ю підвищують можливості дітей і дорослих у гарантуванні безпечного і сприятливого для здоров'я соціального, фізичного і психологічного середовища, сприяють формуванню в учнів ціннісного ставлення до свого здоров'я і здоров'я оточуючих.

Стан здоров'я школярів на сучасному етапі є серйозною медико-соціальною проблемою. Це вимагає довгострокової програми заходів і державної політики, що будуть спрямовані на поліпшення якості життя й охорону здоров'я школярів. Одними з таких державних програм, визначених у країнах Східної Європи, є: для України – «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», для Російської Федерації – «Про Національну стратегію дій в інтересах дітей на 2012–2017 роки»; для Чеської Республіки – «Національна програма в галузі охорони здоров'я – Проекти зміцнення здоров'я»; для Польщі – «Національна програма здоров'я на 2007–2015 роки».

Проект «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрову і соціальну політику. Основною її метою є підвищення рівня і доступності якісної освіти для громадян країни відповідно до вимог інноваційного розвитку економіки, сучасних потреб суспільства і кожного громадянина, передбачає поширення здорового способу життя як один з найголовніших заходів зміцнення здоров'я населення України та забезпечення всебічного гармонійного розвитку людини як найвищої цінності суспільства. Це може



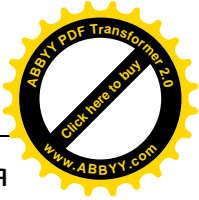
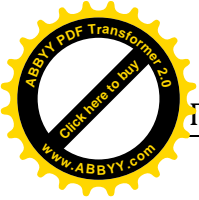
найефективніше бути здійснено у школах сприяння здоров'ю, а використання позитивного європейського досвіду функціонування національних шкіл сприяння здоров'ю покращить їх роботу.

Аналіз актуальних досліджень. Ядром державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності та відповідальності. Реалізацією цих завдань на сьогодні активно займаються національні мережі шкіл сприяння здоров'ю у Європі. Ведеться розробка національних стратегій, зумовлених необхідністю докорінних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти. Концепцією, плануванням та розвитком мережі шкіл сприяння здоров'ю в Російській Федерації займаються І. Александрова, Н. Бокарева, І. Звездіна, В. Кучма, І. Рапопорт, С. Соколова, М. Степанова, Л. Сухарева, П. Храмцов [3]; у Польщі – М. Sokołowska, В. Woynarowska [4]; у Чеській Республіці – Tomáš Blaha, Linda Fröhlichová [4].

Мета статті – дослідити особливості функціонування національних шкіл сприяння здоров'ю країн Східної Європи: Польщі, Чехії та Російської Федерації.

Виклад основного матеріалу. Мережа шкіл здоров'я у Європі (Schools for Health in Europe – SHE), а до 2009 року – Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю (European Network of Health Promoting Schools – ENHPS) існує вже 20 років. У багатьох країнах-учасницях проекту, вона показала значний прогрес щодо посилення співпраці між освітою та охороною здоров'я у забезпеченні здоров'я як однієї з найбільш основних невід'ємних частин діяльності школи.

Основними напрямками діяльності шкіл сприяння здоров'ю є: збереження і зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я учнів; формування навичок здорового способу життя; упровадження системи раціонального харчування; створення умов та підтримання гігієни праці і навчання. Одним з найголовніших аспектів роботи таких шкіл є підтримання рухової активності дитини протягом дня, адже в основі фізичного здоров'я лежить саме рух. Натомість, керуючись чинними програмами, школа забезпечує учня лише на 11% рухової активності від добової потреби дитини. Значну роботу проводять школи у напрямку зміцнення духовного і психічного здоров'я дитини. Цьому сприяє і підвищення рухової активності. У школах сприяння здоров'ю також ведеться активна позакласна робота щодо пропаганди формування ціннісного ставлення до здоров'я [2, 6].



Метою збереження і зміцнення здоров'я учнів є підвищення академічної успішності. Здорові школярі вчаться краще. Основне завдання школи – створити умови для отримання максимально високої успішності учнів. Школа – це установа, в якій діяльність з охорони здоров'я учнів і формування в них мотивації до ведення здорового способу життя доповнює освітні завдання і стає не менш пріоритетною, ніж, наприклад, навчання грамоти і рахунку [3, 5–6]. У школах сприяння здоров'ю учні набувають і закріплюють особисті і соціальні навички, спрямовані на здоровий спосіб життя, які сприяють підвищенню їх успішності.

Польща – одна з перших країн, що ввійшла до складу Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю (ЄМШСЗ) у 1992 році (Europejska Sieć Szkół Promujących Zdrowie), а потім у 2008 році до мережі шкіл здоров'я у Європі (Szkół dla Zdrowia w Europie). Перші 14 шкіл ЄМШСЗ почали працювати за проектом, що здійснювався під керівництвом проф. Barbary Woynarowskiej [4, 118–120] у 1992–1995 роках. В їх діяльності можна виділити три основних напрями: 1) медична освіта як важлива частина обов'язкової шкільної програми; 2) фізичне середовище і соціальна політика в підтримку освіти й організації медичної допомоги та пропаганди здорового способу життя; 3) взаємодія з батьками і місцевим співтовариством. З урахуванням цих характеристик передбачалося, що ці школи створені на трьох взаємопов'язаних напрямках: клас – батьки – місцеве співтовариство.

У Польщі у 90-х роках була прийнята «Національна програма охорони здоров'я», яка нещодавно була переглянута на період 2006–2015 років. Головна мета цієї програми полягала в утвердженні здорової дієти харчування та розвитку фізичної активності. З урахуванням цієї мети, Глобальної стратегії ВООЗ у галузі харчування, фізичної активності та здоров'я і «Зеленої книги» ЄС була розроблена «Національна програма профілактики надмірної ваги, ожиріння та неінфекційних захворювань за допомогою здорової дієти харчування та активної фізичної діяльності на 2007–2016 роки». Ця програма переслідувала такі цілі: скорочення смертності та захворюваності, що спричиняються неінфекційними захворюваннями; скорочення витрат на профілактику хронічних неінфекційних захворювань, особливо ожиріння, та аналогічних ускладнень, а також послаблення економічних наслідків інвалідності та передчасної смертності [1, 52].

Концепція школи із забезпечення здоров'я постійно розвивається і є предметом змін. Модель ШСЗ, що розвивається в Польщі (рис.1), заснована на ієрархічній «Піраміді Маслоу» з відкритою вершиною [4, 118–119].

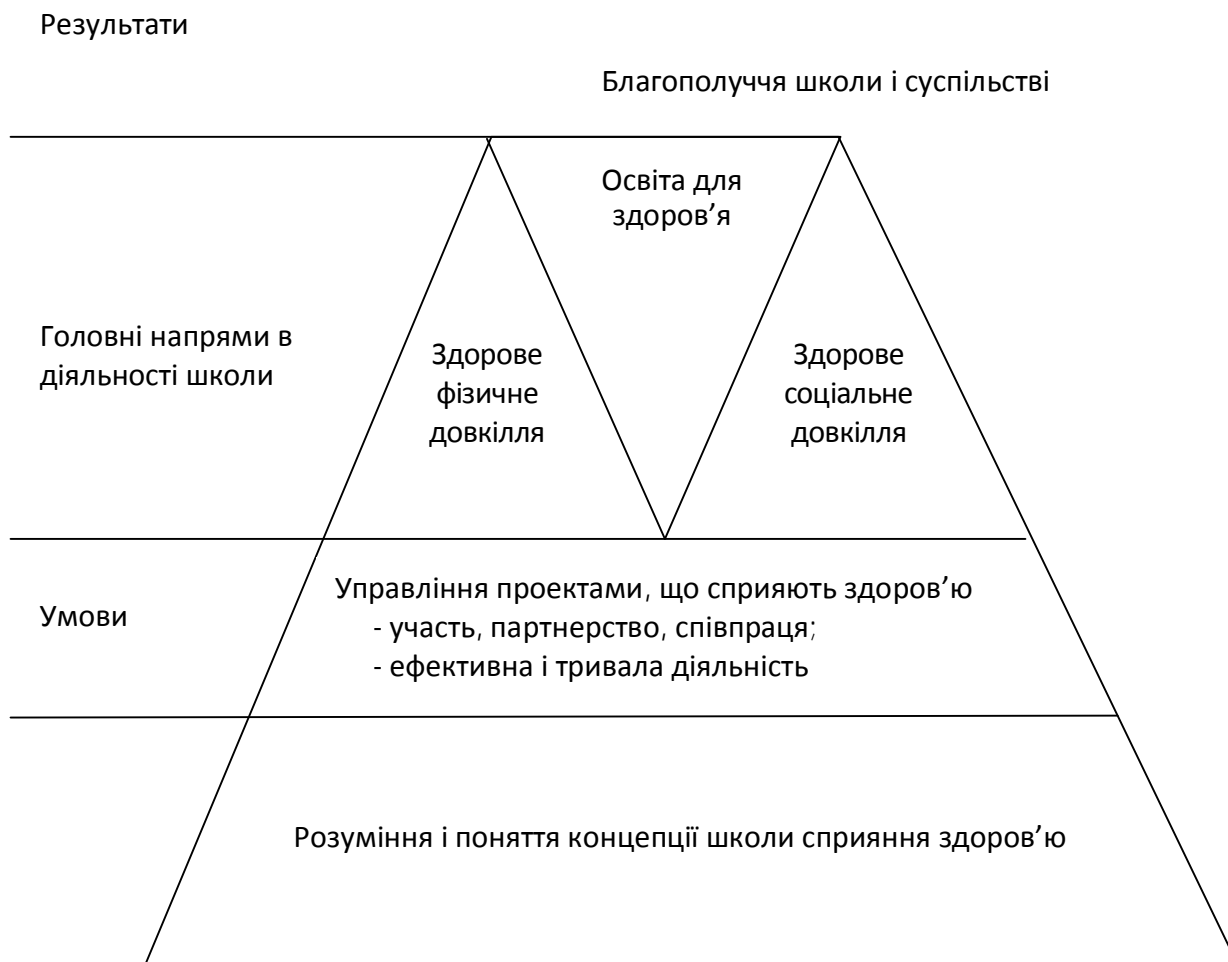
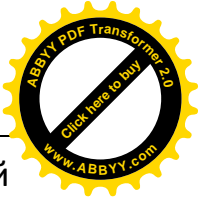
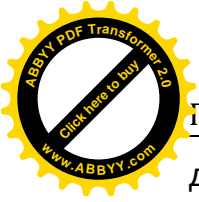
Індивідуальні дії стосовно власного здоров'я
і здоров'я інших

Рис. 1. Модель школи сприяння здоров'ю в Польщі

Внизу є два рівні, які показують умови ефективної діяльності школи сприяння здоров'ю: 1) участь, партнерство, співпраця; 2) ефективна і тривала діяльність. Середня частина – три головних напрями сприяння здоров'ю: 1) освіта для здоров'я; 2) здорове фізичне довкілля; 3) здорове соціальне довкілля. Відкрита вершина моделі представляє результати діяльності оздоровчого просування шкіл: 1) індивідуальні дії стосовно власного здоров'я і здоров'я інших; 2) благополуччя школи і суспільства. Польська модель конкретизує п'ять національних принципів для оздоровчого просування шкіл. Перші два принципи стосуються умов, інші три – головних напрямів. Цей проект привів рух шкіл знизу вгору відповідно до стратегії, викладеної ШСЗ.

Чеська Республіка також була однією з перших країн, що ввійшла до складу ЄМШСЗ. Уже у 2004–2005 роках Чеська мережа шкіл сприяння здоров'ю (Škola podporující zdraví – ŠPZ) нараховувала 200 шкіл, які входили

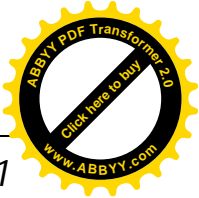
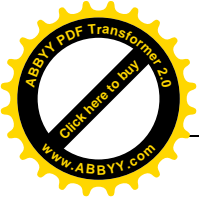


до складу ЄМШСЗ. Програма ŠPZ була першою програмою у Чеській Республіці, яка у 1989 році дала цілісне уявлення про поступову зміну концепції існуючих шкіл, освіти і педагогіки з точки зору очікуваних тенденцій, перспективи та соціально-політичних подій, у тому числі стратегії зміцнення здоров'я. Тому вона була задумана як довгострокова програма для кожної школи в загальноосвітній системі. Уряд Чехії децентралізував розвиток шкіл сприяння здоров'ю до регіонів. Розвиток сприяння здоров'ю в кожній школі краще підтримувався через ближчі контакти між школами і стратегічними партнерами на регіональному рівні. На той час, як зазначає T. Vlaħa, існувало два головні напрями в регіональній стратегії Чеської мережі шкіл сприяння здоров'ю: представлення сприяння здоров'ю і санітарній просвіті в освітніх програмах кожної школи; навчання викладачів сприяння здоров'ю і санітарній просвіті [4, 169].

Для покращання стану здоров'я було розроблено низку програм, які підтримували діяльність ŠPZ. У 2002 році у Чеській Республіці уряд прийняв перспективну «Програму поліпшення стану здоров'я населення Чеської Республіки» та утворив Раду охорони здоров'я і навколишнього середовища. Крім того, була проведена низка кампаній, таких, як кампанія «Збалансованість», що була започаткована у 2006 році та зосереджена на мотивуванні людей до збалансування їх внутрішньої енергії шляхом дотримання здорової дієти харчування і фізичної активності, включаючи «Національну стратегію використання велосипедів», яка була розроблена у 2004 році. Для дітей та їх батьків була також запроваджена програма зміцнення здоров'я у школах «Гуляй зі своїми школярами!», що спрямована на утвердження практики піших прогулянок і залучення людей до їхнього місцевого середовища [1, 52].

Отже, як Польща, так і Чеська Республіка почали свою активну діяльність щодо здоров'язбереження ще в кінці 80-х років та одними з перших увійшли до складу ЄМШСЗ у 1992 році. Їх концепції шкіл сприяння здоров'ю постійно розвиваються і вдосконалюються.

Проте школи сприяння здоров'ю в Російській Федерації ще не стали помітним явищем у справі зміцнення здоров'я підростаючого покоління росіян. У регіонах і на федеральному рівні не налагоджений чіткий облік і взаємодія всіх шкіл, що працюють у межах мережі шкіл здоров'я у Європі. Недостатньо узагальнюється і поширюється передовий досвід шкіл, що працюють у межах проекту. Слабкою є науково-методична база (книги, керівництво, брошури тощо) мережі шкіл сприяння здоров'ю. Проте кількість шкіл сприяння здоров'ю стрімко зростає, у 2009 році їх налічувалося 3708, а за станом на 1 грудня 2010 р. усього по Російській Федерації – 13 375 [3, 15].

**Етапи розвитку освітньої установи як школи сприяння здоров'ю**

| Етапи реалізації і розвитку школи як ШСЗ | Кількість балів |
|---|-----------------|
| 1 ступінь – «Школа, що пропагує здоров'я» | 111–148 |
| 2 ступінь – «Школа сприяння здоров'ю» | 149–178 |
| 3 ступінь – «Школа здорового способу життя» | 179–200 |
| 4 ступінь – «Школа здоров'я» | 201 і більше |

На відміну від інших країн Східної Європи, у своєму розвитку РМШСЗ проходить чотири етапи розвитку: від школи, що пропагує здоров'я, до школи здоров'я. Кожна освітня установа, за підсумками попередньої перевірки, може претендувати на певний ступінь розвитку ШСЗ, набравши відповідну кількість балів (табл. 1) [3, 44].

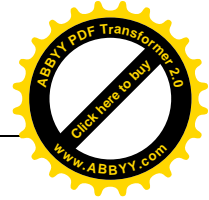
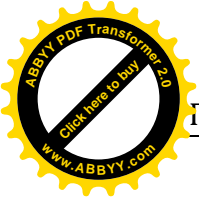
За даними табл. 1, можна зазначити, що найвищою ланкою розвитку ШСЗ у сучасній шкільній інфраструктурі, де серед пріоритетних напрямів розвитку провідну роль відіграє збереження і зміцнення здоров'я школярів, є «Школа здоров'я». Вона впроваджує найефективніші здоров'язберігаючі технології навчання та інноваційні спортивно-оздоровчі програми, інші програми, що спрямовані на гармонійний розвиток особистості кожної дитини та формування і збереження її здоров'я. Школи здоров'я повинні стати провідною ланкою у справі зміцнення здоров'я учнів, формування здорового способу життя учнів в інтересах усього підростаючого покоління.

Висновки. Таким чином, здійснено стислий аналіз функціонування національних мереж шкіл сприяння здоров'ю у країнах Східної Європи: Російській Федерації, Польщі та Чеській Республіці. Одержані результати дозволяють зробити висновок про те, що на сьогодні триває розвиток і вдосконалення національних мереж шкіл здоров'я у Європі.

Перспективи подальших наукових розвідок. Убачаємо у здійсненні порівняльного аналізу діяльності мережі «Школи здоров'я у Європі» у країнах Східної Європи, а саме: Польщі, Чехії, Словаччині та Угорщині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трагедія, якої можна уникнути: Подолання в Україні кризи здоров'я людини. Досвід Європи. – К. : ВЕРСО-04, 2009. – 72 с.
2. Черненко Н. Школа сприяння здоров'ю від А до Я: перші кроки / Н. Черненко, Г. Миронюк. – К. : Шк. світ, 2010. – 112 с.
3. Школы здоровья в России: принципы и организация работы. Мониторинг развития и эффективность / [Кучма В. Р., Сухарева Л. М., Рапопорт И. К. и др.]. – М. : Просвещение, 2012. – 253 с.
4. Health-promoting schools: a resource for developing indicators [Electronic resource] / [Barnekow Vivian, Buijs Goof, Clift Stephen et al.]. – IPC, 2006. – 230 p. – Access mode : <http://www.euro.who.int/ENHPS>.



РЕЗЮМЕ

А. А. Беседина. Особенности функционирования национальных школ содействия здоровью стран Восточной Европы.

В статье рассмотрены особенности функционирования национальных школ содействия здоровью стран Восточной Европы: Польши, Чехии и Российской Федерации. Сжато охарактеризована деятельность проекта школ содействия здоровью в этих странах. Отражены основные направления развития школ содействия здоровью.

Ключевые слова: Национальная сеть школ содействия здоровью, Европейская сеть школ содействия здоровью, «Школы здоровья в Европе», школы содействия здоровью.

SUMMARY

A. Besedina. Features of functioning of national health promoting schools in the Eastern Europe.

The features of functioning of national health promoting schools in researches Eastern Europe is depicted in the article. Activity of project schools of assistance to the health is briefly described in these countries. The basic moments of formation and development of the health promoting schools.

Key words: Nation Network of Health Promoting Schools, European Network of Health Promoting Schools, «Schools for Health in Europe», health promoting schools.

УДК 378:371.212.5:061.1ЄС

В. І. Білокопитов

Сумський національний
аграрний університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТУДЕНТСЬКИЙ СОЮЗ: ПРІОРИТЕТИ ДІЯЛЬНОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті визначено передумови створення та етапи розвитку Європейського студентського союзу, схарактеризовано його діяльність на європейському освітньому просторі, виокремлено пріоритетні напрями діяльності, проаналізовано матеріали основних документів організації.

Ключові слова: Європейський студентський союз, Європейський простір вищої освіти, Болонський процес, освітня політика, мобільність, забезпечення якості вищої освіти, національні студентські союзи.

Постановка проблеми. Підвищення якості вищої освіти є основною метою утворення Європейського простору вищої освіти. Вагому роль у процесі підвищення та забезпечення якості відіграють як провайдери освітніх послуг, так і споживачі освітніх послуг, якими є студенти. Представником студентства на європейському освітньому просторі за сучасних умов виступає Європейський студентський союз (ЄСС). Процес становлення ЄСС як рівноправного партнера інших організацій-членів Болонського процесу потребує осмислення з метою кращого розуміння як потреб студентства у якісній освіті, так і їх ролі у забезпечення цієї якості.